

abonnement pour un an

350 Piastres

Edition spéciale. 500 ptrs.

Adresse :

« Idjtihad » Constantinople

Téléph. St. 865

XXIII ème ANNÉE

1 Mars 1928 No. 247

اجتهاد

علمی، ادبی، اقتصادی، صناعی، صحی مجموعہ

آبونمان : سنہ لکی [24 نسخہ]

تورکیا ایچون 2 بچق، خارج ایچون

3 بچق، اعلا کاغذ لیسسی 5 لیرادر.

ادارہ خانہ سی :

جفال اوغلندہ « اجتهاد ٹہوی »

تلفون : استانبول ۸۶۵

یکرمی اوچنچی سنہ

نومرو ۲۴۷ - ۱ مارت ۹۲۸

معری (ابوالعلاء)

سوره ن و سوره یی ده تحت حکمنه آلا ن دولت فاطمیه نك
داعی الدغانی (قاضی القضائی) - ابو نصر هبة الله بن ابی
عمران - معرینك :

« عقل و دین خسته سی اولدم . طوغری بر عقلك سوزلرینی
دیكله مك ایستر ایسه ك یانه كل . ظالم الراهله دكزدن چیقاریلان
ویا خونریز بیجاقلر ایله کسلین حیوانانده كندك ایچون قوت
آرامه . حیوانلرك سوتنه ایلشمه . زیر او نلر سوتلرینی ضیافتكه
خدمت ایتسین دییه دكل ، كندی یا ورولرینی بسلمك ایچون
حاصل ایدرلر .. الخ »

مالی ایله باشلايان منظومه سنی ایشیدنجه اونى اعمى
داهی به هجوم ایچون وسیله اتخاذ ایتش ایدی . (هبة الله)
ایله (معری) آراسنده بو خصوصه دائر تعاطی اولنان
مکتوبلرك خلاصه لری آنجق (یا قوت) ك (معجم الادبا)
کتابنده محفوظ قالمشدر . اصللری مع الاسف ضایع
اولمشدر . مطالعه سندن آ کلاشیلوركه (هبة الله) اولدقجه
عالم بر آدم ایدی . (معری) یه خطاباً : « بن دده دین و عقل
خسته سی یم . سكا تداوی ایچون کلیورم . بكا شفا ویر »
دییه یازدقن و اونك ذکا و عرفانی خفی بر اسلوب
مستیزی ایله تقدیر و تنقید ایتدكدن صو کره دیوركه :

« نبات حیوانات ایچون غذا تشکیل ایتیور؟ نبات اولسه
ایدی حیوانك وجودی اولمازدی . بر حسن فطری ، غذا احتیاجی
حیوانی نباته مسلط اتمشدر . انسانك حیوانه مسلط اولسی ده ایشه
بویله بر حسن فطری و غذا احتیاجی ایله وقوع بولمقده در . بویله اولسه
ایدی نباتك و حیوانك وجودی معناسز اولوردی . شو حالده شیخك
(معربنك) خلقة غذا اولمق اوزره یارادلمش اولان شیلردن
چكهنمسی خلقتك قوانینی انكار و ابطال ایتك دیمكدر . اونك
حیوان اتی یمكدن اجتنابی هر حالده ایکی سبیدن برینه اسناد
اولنه بیلیر : یا مرحمت و شفقت حسیله حیوانه فائق یا بقا ایسته مامكدر .
حال بوكه حیوان حقنده اونك خاقندن دها مرحمتی اولمق لازم
كلز . حیوان اتنك تحریم ویا تحلیلنك بعض انسانلر - یعنی بعض
پیغمبرلر - طرفندن وقوع بولدینی و حیوانك اولدورلمسی ایله
اتنك ینیمسی الله طرفندن مباح کورولدیکی ادما ایدیله جك
اولور ایسه بوده طوغری دكلدر . چونكه کوریورز كه الله
یرتجی حیواناتی ات قوبارمق ، پارچه لامق ، یمك ایچون
طبیعی آلتلر ایله مجهز اولمق یاراتمشدر . فطرتده بوازی قانون

(ابوالعلاء) نك كندی زماننده بر قسم هندیلرجه
جاری اولان اولورلی یا قق عادتیی بكنمسی ، آتشی بر
اولو ایچون اوکا سورولن كافوردن دها پاك عد ایتمه سی
دینی عقیده یه جسورانه آتدینی یاره لایجی اولقردن صاییلیر .
قوجه حکیم اولورلی یا قق عادتنك سلسله حیات بشرده
هانکی تاریخلرده نه کی حس و سائقلر ایله توره دیکنی ،
ادوار قبل التاریخیه و تاریخیه ده اوروبانك بر چوق پرلرنده
و آسیانك بالخاصه موغول اقوامنده بو عادتك اوزون
زمان نصل تطبیق ایدلیدیکی بو کونکی علمی تتبع و نظر
ایله بالطبع بیلمزدی . چونكه اوزمانك تکملات علمیه سی
بو کونکی تکملات کی دکلدی . او یالکیز هندیلرک
اولورلینی یا قق لری بیلردی . نفسك خلود و ابدیی
اساسی اوزرینه قورولان حضرت موسی و متعاقباً حضرت
عیسی و حضرت محمد دینلرینك اولو احراقی ابطال
و جنازه لرك طو پراق آلتنده دفنی امر ایتدکلرینی بیلمز
دکلدی . شو حالده او قویو تعصب دورنده مملکتده بتون
قوتیه جاری اولان بو اوچ دینك عقیده سنه مخالف
اوله رق مجوسیلک عاداتندن معدود اولان اولورلرك احراقه
طرفدار اولسی روحك خلود و ابدیتی و كندی باشنه
مستقل بر شی اولدیغی منكر بر عقیده نك تظاهرانندن
باشقه بر معنایه حمل اولنه ماز . (ابوالعلاء) نك شو ایکی
یتی فکری میزی مؤید اك قطعی دلیلر دندر :

« هندلی كندی جسیدینی احراق ایتدیروبده طو پراق
آلتنده کوموله بیله جك اتی ، کیکی قالاخیه عجبا قبرده (نکیر)
و (منكر) نامنده کی ملكارك سؤال و حسابندن وهیچ بر معنی
ایله قابل تأویل اولمایان هزار تضییقاتندن قورقوسی اولورمی ؟ »

اذا حرق الهندی بالنار نفسه فلم یبق تحض للتراب ولا عظم :
فهل هو خاش من نکیر و منكر ؟ وضغطه قبر لایقوم لها نظم ؟

(ابوالعلاء) نك قرق بش سنه متبادیاً حیوانی شیار
یمه مسی ، حیوانلری اینجیتمه یی جائز کورمه مسی ده دینی
عقیده یه مخالف ایدی . نته کیم اوزمانلرده مصرده حکم

اوله رق دیله طاتلی کله یین شیار ایله اکتفا ایتم . رزقک بولانغاسی ، بو خسته لغمدن طولای کی-سه نک بنی زیارت ایتمنی آرزو ایتمورم .

« حیاتک صوک دورندهیم . بر کومه کیمک بیغنی حالنده قالدیم . سؤال صوره جق و حواب ویره جک طاقتدن محروم بولئورم . »

(هبة الله) معرینک بو حالندن رفته کلش ایدی . کندیسنی محرومیت حیاتندن قورنارمق ایچون اوکامعاونت تکلیف ایتمدی .

(ابوالعلا) تشکر ایله برابر قرق بش سنه حیوان اتی آغزینیه آلامقدن ات یمامک عادتک بر طبیعت حکمنی آلدیغندن و بو یاشدن صوکره بو اعتیادی دکیشدیرمه امکان بولونه مایه جغندن بحث ایدرک خامه ده دیورکه :

« بر اختیار آدم اعتیاداتی ترک ایده من . آنجق مزاره کومولدیکی زمان ... عبد حقیر حلب قلعه سی ایله بتون شام طاغیرینک آلتون کسلیمسنی تمی ایتمه ده داعی الدعاء افندمن اونی مبرات و معالی یولنده صرف ایتمه و بو عبد ضعیفی اوندن حصه دار ایتک ایسته سه بتون بو نعمته کوزوم اولماز . بودنیاه راغب دگم . اخروی سعادته نائل اولق ایچون ات یمکدن اجتناب ایتم . بونکله اخراجه بر مرتبه ایرایسم کندیمی بختیار عد ایده جکم . »

بالاده کی جواب اوزرینه (داعی الدعاء) بر جواب یازمش ، (ابوالعلا) نک ات یمامک مسلک کی دین و فلسفه نظرنده تکرار جرح و ابطال ایتک ایسته مشدر . نتیجه ده « اول و آخر وقوع بولان تصدیعاتدن و سؤال و جواب ایله غایب ایتدیردیکم و قتلردن دولای عفو کزی رجا ایدرم . منفعتکزه خدمت ایتک ایسته دم . ضرری اولدی . علم و عرفانکزدن استفاده ایتمکدن باشقه هیچ بر مقصده خدمت ایتدیکمی تأمین ایدرم » دیمکده در .

(یاقوت) ک نقل ایتدیکی شوخا بره نک اسلوبنده شدت یوق در . مع مافیه اصل مقصد (معری) یی کفر ایله اتهام ایتک ایدی . حتی روایت کوره (داعی الدعاء) معرینک ات یمه مایه خلقی ترغیب حقه کی منظومه سی ایشیدیر ایشیتمز :

— بو کافر آدم حالا (معره) ده کفر صاحبور . اونی یا بو کفرلردن واز کچیرمه لی و یا بونی قوبارمالی در .

جاری ایکن انسانک ات یمسنی پک طبیعی و اونی جلال ایده نلرک فکرنی پک محق کورمک لازم کلزی ؟ یا خود حیوانی اولدورمه یی عقل و حکمه موافق کورمامک .. بوایه حیوانی وجوده کترین خالقه آچیقندن آچیفه اعتراض دیمکدر . ایشته فکرمی مختصراً سوبله یورم . بونک عکسنه بکا قناعت ویره بیله جک بر دلیلکزر وار ایسه سوبلیکزر . اونکله بنده خسته لقندن شغایاب اولهیم .

(ابوالعلا) یرتیجی حیواناتک یرتیجی آلتلر ایله مجهز اوله رق یارادلمش اولدیغنی انکار ایتیموردی . ننه کیم اونک شو بیتی بو حقیقتی تسلیم ایتدیکی کوستریر :

« شاهینلرک باغیر تلاق قوشلرینه جور و ظامنی اونلری یارادان آرزو ایتمه ایدی شاهینلری کسکین غاغلی یاراناغزی : ولوم یرد جورالیزه علی القضاة صورها ، ماصاغها بمناسر (ابوالعلا) نک هبة الله یازدینی جواب غایت متواضعانه در . خلاصه شو یولده در :

« سزی علم و عرفانده پک یوکسک بولیورم ، کندیمی پک ضعیف و عاجز کوریورم . بنم کبی بر آدمه مکتوب یازمه کز بر تنلدر . بن کیمک بویه بر شرفه نائل اولهیم ؟ قولکزر اویله بر سنه واردم که آغیر ایشیتمه کیله باشلادم . ذاتاً سوء طالعندن هنوز درت یاشنده ایکن کورمکدن محروم اولدم . ده صوکره متوالی بر چوق مختلره اوغردم . بلم اگرلدی . صوک زمانلرده کندی کندیمه قاقوب اوطورمه ارم . جناب حق بنی یوقلغه ، قناعتله یاشامغه محکوم ایتدی . « عقل و دین خسته سی اولدم . بکا کلیکزر .. » دیمم ریاست موقعنده بولنان سزک کبی بیوک ذواته دکل ، جهالت ایچنده بولنان طاقه موجه ایدی . « حیوانلرک آجی دوغقده پک حساس اولدقلرینی ، فئالق جهنتک بین البشر غالب اولدیغنی کوریورز . فناقتن چکنمک ایسته یین حقیق دیندارلر حیوانی ایختیمک ایسته منلر . بر قویون یاوروسی ایچون پک زیاده حزن و الم دیویور . عادتاً چیلدیریور . بتون پیغمبرلر جناب حقک پک مرحمتی اولدیغنده اتفاق ایتمشلدر . انسانلر حقنده پک مرحمتی اولان الله حیوانات حقنده دخی مرحمتی اولق لازم کلیر . بو حیوانلر انسانه هانکی فئالی یاپورلر ؟ ایکی اردو قارشنی قارشنی به کلیر . بیکلرجه انسان تلف اولور . عجبا بو طوغیریمدر ؟ معلومکزر اولدینی اوزره انسانلرک بو خصوصده نظر و تلقیلری مختلفدر . عبد عاجز اوتوز یاشنه واریدیغ زمان اللهدن بر نعمت دیلدم . الله بکا بتون حیاتده اوروج طوعته یی احسان بیوردی . بتون حیایم اوروج ایله کچر . ایکی یابرامدن باشقه هیچ بر زمان اوروجی بوزمام . حیاتک بتون مختلرینی صبر و تحمل ایله چکرم . ثبات ایله اکتفا ایتمی آخرتده ده زیاده باعث ثواب کوریورم . حیوان اتی یمامکه بنی تشویق ایدن اسبابدن بریده سنه ده ایرادیمک یکری آلتون مقدارنده اولسی در . خدمتیم بونک بر مقدارینی آلدیغنده بکا بکنیله جک برشی قالماز . اونک ایچون بقله و مرجک یمکله ، طاتلی

اولان همه کونی وفات ایتدی . بر روایت کوره وفاتندن
بر کون اول خسته ایکن عمجه زاده لرینه بر شیر یازدیر مق
ایسته مش . قلم ، حقه آملشر . یازمغه حاضر لاملشر .
(ابوالعلا) متعاسر شیر املا ایتمش . اوراده حاضر بولان
قاضی (ابو محمد علی التنوخی) بو حالی کورنجه « باشکز
صاغ اولسون ! خسته کز اوله جکدره » دیمش . فی الحقیقه
(معری) ایرتسی کون وفات ایتمشدر .

(یا قوت) ، (قفطی) ، (ذهبی) ، (صفدی)
و (ابن خلکان) ک متفقاً وقوع بولان بیاناتنه نظراً
(ابوالعلا) وفات ایتدیکی زمان لا اقل یتمش قدر شاعر
اونک مزاری اوزرنده مرثیه اوقومشدر . شا کردی
(ابوالحسن علی بن همام) ایله (ابوالفتح الحسن بن عبدالله
بن ابی حصین الممری) بو جمله دن ایدیلر . بوجهتی دها
اول دیگر بر یرده دخی ذکر ایتمش ایدک . (معری) کبی
بیوک بر داهینک وفاتی هر طرفه سرعتله یاپیله جفته
وجنازه سی اطرافنده پک چوق خلق طوبلانه جفته شبهه
یوقدر . آنجق (معره) کبی کوچک بر قصبه ده بر آنده
لا اقل یتمش شاعریک اجتماع ایده بیلیمسی مستبعد کوریورز .
مکرکه درسنه دوام ایدن کندی طلبه سندن متشکل
شاعرلردن اولسونلر . دیگر بر یرده بیان اولوندینی وجه ایله
(معری) نک درسارینه ایکی یوز قدر طلبه دوام ایدیوردی .
(معری) وفاتندن صوکره وفاتنک نصل تلقی

ایدیله جکنی شو بیت ایله تعریف ایتمش :

« وفاتمدن صوکره ممنون اولانلر بولنه جنی کبی (عشق
اولسون بو آدمه ! دیه رک) بنی تقدیر و تکریم ایدنلرده
بولنه جقدر » :

کم شامت بی ان هلکت وقائل لله دره

اوشاغنک کنندیسنی معذب ایتدیکی ده شو بیتندن
آ کلاشیلور :

« آلدینی امرک عکسنی یاپان اطاعتسز و صداقتسز
بر اوشاغه دوشمک انسانک حیاته چدیکی آجی عذابلردندر » :
ومن عناء الیالی خادم ضغن ان يؤمر الامر بفعل غیر ما امر

زکی مضامن

دیمش و اوبله بر سائقه ایله مخبریه کیریشمش ایدی .
(ابوالعلا) هدفی آ کلایه رق یازدینی جوابلرده دینی
اساسلره استناد ایتدیرمک ایسته مشدی :

« بنم ات بیه م تم بد و تر هدمک نتیجه سیدر . بو بولده ایلری
کیتمک دینه مخالف بر حرکت اولماز . نته کیم مفروض اولان
نمازلردن فضلله نماز قیلیمق دینه مخالف بر حرکت صایله مایه جنی
کبی .. قرآن کریمده احرام حالنده او منع بیورلمشدر . دها
بر چوق آیتلر واردرکه حیوانلر حقنده شفقتی آسدر . بر انسان
فضله متحسین اولورده محضاً اللهک حسن رضاسنی استحصال
ایتک فکرله مباح اولسنه رغماً سائر زمانلرده ده آودن اجتناب
ایدر ایسه شایان مواخذه بر حرکتده بولونمش اولماز . حضرت
علی بر طور به ده آریه اونی بولوندوروردی . اوروجلی اولدینی
زمانلرده طور به یی مهرلردی . اوروجلی ایکن آجیق بر ایدردی .
کنندیسنی محرومیتله وقت کچیریردی . حال بوکه حضرت علینک
النه پک چوق ذخیره لر کچردی . فقط اونلری هپ صدقه اوله رق
طاغیدیر ، پک آرز برشی ایله قناعت ایدردی . بتون پیغمبرلر ،
بتون مجتهدلر بو اختیار محرومیت طریقی طومشلردر دیوردی .
بو مخبره دن (معری) نک حیاته دأثر تاریخی بر فائده اولمق
اوزره شوجهت آ کلاشیلورکه قوجه حکیم حیانتک صوک
دورلرنده پک زیاده ضعیف دوشمش . بر کومه کیمک قالمش .
او طور وب قالمقده زحمت چکیمکه باشلامش . قولاقلری
آغیر ایشیتیمکه باشلامش . بلی اکرلمش . چالیشمغه ،
سؤال جوابه طاقتی قالماش . فقط قوه عقلیه سنی دائماً حسن
محافظه ایتمش . خطا ایله برشی املا ایتدیکی واقع اولماز ایتمش .
حالم وزرادن (ابن القفطی) دیورکه :

(ابوالعلا) نک دوستی اولان اطبادن (ابن بطلان)
معره داهیسینک وفاتندن بر قاق کون اول وفات ایده جکنی
کشف ایتمشدی . (معری) نک طلبه سندن بری طیب
ایله کوروشدیکی ائنده بیوک استادک کنندیسنه یا کاش
برشی املا ایتدیکی سولش . (ابن بطلان) بوندن
(ابوالعلا) نک یاقینده اوله جکنی آ کلامشدر . چونکه
بو درجه علم و عرفان صاحبی اولان بر داهینک یا کاش
شیر املا ایتسی جسماً و عقلاً آرتق حیاته متحمل بر
حاله بولونمادیغنی کوستریوردی .

(ابوالعلا) ۴۹۹ سنه هجریه سنک ربیع الاولنک
اونجی کونی خسته اولدی . او چ کون خسته یاتدی .
دردنجی کون ، یعنی مذکور ایک ۱۳ نجیسنه مصادف